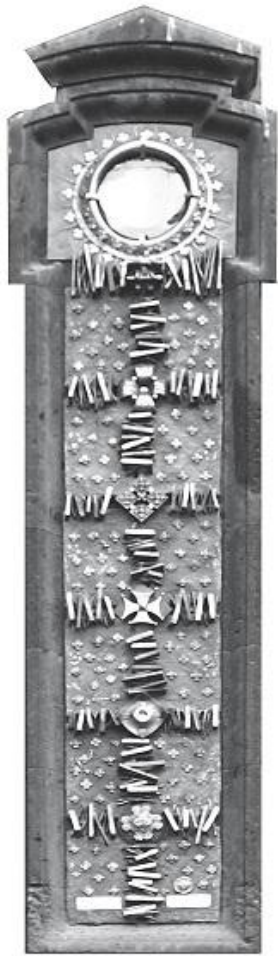

ԵՂԵԳՒՆՔ ՓՈՂ

1-2 (111-112) հունվար-փետրվար, 2016

ՇՈՒԹԻ ՊԱՏԱՌԻԿՆԵՐ

«...Իմ շրջապատում այն կարծիքը կա, որ ես առհասարակ համեստ մարդ եմ, բայց պիտի հիասթափեցնեմ այդպես մտածողներին և ասեմ՝ այն մարդը, որ գրիչ է վերցնում գեղարվեստական գործ գրելու համար, արդեն իսկ համեստ չէ: Եվ ավելին՝ այն մարդը, որ գրիչ է վերցնում հայ բազմադարյան ու զարմանալի պոեզիայի մեջ խոսք ասելու, առավել ևս համեստ չէ: Իսկ եթե ես այնուամենայնիվ համեստ մարդու տպավորություն եմ թողնում, ապա դա պարզապես նրանցից է, որ լավ գիտեմ, թե ինչ է եղել ինձանից առաջ... Ես և իմ գրական ընկերները հենց սկզբից ինձացանք, որ գրականությունն այն բնագավառն է, ուր ոչ մեկը ոչ մեկի տեղը չի գիտում, և ապրեցիցե խաղաղ համակեցությունը մ. գրական բարեկամությամբ»:

Երբ ես հեռանամ
Երբ ես հեռանամ, կտամե՞մ ինձ հետ միայն
ճավճ իմ կույր,
Եվ տե՞նդ այս վայրի, որից ամբողջատ
շուրթերս եմ ճաքել,
Իսկ մնացալը, որ խիղճ է արդար ու սիրտ
է մարդու,
Կուզե՞ի այնպես ես ձեզ կտակել:

Կտակել դողմ այն, որով պատանու
մատներն են դողում,
Երբ մա ուզում է աղչկա կոճքի կոճակը
քանդել,
Գրեղեն շողմ այն, որ թթթում է մի կարիչ
ցողում
Եվ այդ կարիչը դարձնում կամբոջ:
Եվ այն սուր ծուրը, որ անհայտության
հեռու ոլորտից
Մամուլակների հրաշքն ու հասկի ոսկին է
թերում,
Եվ այն հնչյունը, որ ծնվում ինչ-որ հեռու
կարտից:

Ո՛ր հավքի փոխված ծախքում վերևում:
Եվ բարդիները՝ կանաչ հավատի ցուլում
ծնունդ,
Եվ գետակները, որ ցող են ցանում
մանկանց ոտքերին,
Մասրեմիները, որ թոցերն իրենց երկնքին
ծնունդ,
Եվ կմանք են տալիս առավոտներին:
Եվ քարափները, որոնց կապուտակ
քարամեծավներում
Բնակեցրել են իմ եղազների կախարդ
մոգերին,
Եվ խաչքարերը, որ ասես լուսե խիղճ են ու
մերում

Ո՛ր միշտ խոսել են ինձ հետ ոգևիմ...
Եվ իմ տունը հիմ, իմ տունը խլված...
Երբ արդարության
Զեռը բաց անի ժամպաներն այն փակ,
ա՛խ, եղե՞ք բարի,
Գճացե՛ք, գտե՛ք մամուսե բախի՞ծը
դարավոր այդ տան
Ո՛ր սիրտս դրեք սեմի սուրբ քարին...

ՎԱԿԱՆ ԴԱՄՅԱՆ

ՏԻԽԶԵՆՔԻՑ Ե ԳՒԼԻՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ
ԶՐԱԳՈՅՑ, ԼՍԻ, Է՛, ՀԱՄՆ...

Համո Մսիյանը, Վահագն Դավթյանը և
Ես հրավիրված ենք Գորիս մասնակցելու
Քակունցյան օրերին: Առավոտյան ժամփա
ընկամք: Գորիսի քարտուղարը ավտոմե-
քենա էր ուղարկել...

Ճանապարհին ասում, խոսում, կատա-
կում էին պոետները. ափսոս, շատ բան
պատշաճ չէ բորին հանձնելը:

Արարատյան դաշտից այն կողմ երաշտ
էր: Երաշտի ծաղիկը՝ ոմոցակը, խնդրել էր
ցորենի արտերը:

- Ուրցներս քարի լիներ, մի լավ անձու-
կար, անցած տարի էլ մեր գնալուն պես
անձրև եկավ, հիշում եմ, Համո՛, - ասաց
Դավթյանը:

Համո Մսիյանը ժամանակ առ ժամա-
նակ ննջում ու վեր էր թռչում: Նա սովոր-
ություն ուներ, թեկուզ հիմա թույլ, բայց
շատ խորը քնել: Դավթյանը ոչ մի վայրկյա-
ն այք չհիսկեց: Առհասարակ քունը նրա
ոխտրին բշտամին է միշտ եղել, լսել էի, որ
քնաբեր դեղերով է իր քունը կարգավոր-
ում: Ավտոմեքենայի այց ու ճախ կողմերից
ընթերցում էր բնությունը և ափսոսանք
հայտնում:

- Ա՛յ մարդ, լացի ուղղակի գալիս է. սար-
նորը վառվում են:
Ես մայրն էմ հակայական քարաբեկոր-
ներին և ասում, որ իսկապես քարատան է
Հայաստանը: Արտասանում եմ ջարհ մա-
սին բանաստեղծական տողեր.

... Քարե մորիկ է ու քարե ջուլ է,
Քարե բողոք է ու քարե բերդ,
Քարե շեփոր է, քարե թերուկ է,
Քարե թափոր է, քարերի երթ...

Չայնիս վրա Համո Մսիյանը վեր է
թռչում, Վահագն Դավթյանը թե՛ Համո՛,
ես մեր Սիլվան չգիտի, որ գալու է ժամա-
նակ, որ մեր ժողովրդի հարստությունն այս
քարն է լինելու. ինչ ասես չեն ստանալու
ես քարից: Համո ցան, քար ու քարափները
ձայնելու են-ուտեն, հա՛, - կատակում է
Դավթյանը:

Ծիծաղում ենք: Սյունյաց աշխարհի:
Մտնում ենք խոսում: Երկու պոետներն
էլ այն կարծիքին են, որ մեր արձակում
«խոմոսի աղջկա» պես գործ չի գովել: Ան-
ցե՛ք Սարդյանին, Թումանյանին: Ես շա-
սայներ եմ արտասանում Թումանյանից,
Դավթյանն ասում է.

- Տիգրանից ց է գալիս գրնգոցը, մի լսի,
է՛, Համո:
Համո Մսիյանն էլ թե.

- Վահագն, երիտասարդ տարիներին
եթե այդպես հասկանայինք Թումանյանին,
երկի չհամարվակնինք գրիչ վերցնել...

27 հունիս, 1986թ.

ՊՈՒԹ ԱՆՐՈՒՆԻԿՆԵՐ ՆԵՐ ԴԵՄ...

Սի անգամ Վահագն Դավթյանին հարց-
րի, 1965-67 թվերին «Հայրենիքի Չայնա»
թերթի հիմնադիր-խմբագիրն եք եղել, ին-
չու՛ր են խոսքի տարի հետո ձեզ ազատել
գլխավոր խմբագրի պաշտոնից, ասում
են, քաջաշիկ, վնասված թեթ է եղել ձեր
օրը, ինչն էր պատճառը...

Եվ պատճառ Դավթյանը.

- Հա՛, ինչու՞ էին ինձնից, շատ հա-
մարձակ նյութեր էի տպում, ամեն անգամ
կանչում էին կենտրոն մշակելու... Վեր-
ջակետը այսպես եղավ. ժողովրդի դրամա-
հավաքի միջոցներով Ուլախում տեղադ-
րեցին Անդրանիկի հուշարձանը: Բացման
օրը լուսամկերից ուղարկեցի, խնդրեցի,
որ մեալինք գյուղերում Անդրանիկի գին-

վորներին, որ դեռ ողջ էին, գտնի, նստեցնի
պատկանումին, մկարի: Բեռնեց, մի հրա-
շալի լուսանկար էր ստացվել, ամմիջապես
հեռագրական համարում տպեցի:

Հացորդ օրը աշխատանքի եմ գնում:
Դու մի ասա, թերթի համարի ամբողջ
տպարանակը վերևներից թույլ չեն տվել
տպարանից դուրս գալ և վառել են: Մի քանի
օրինակ հազիվ փրկել էին տպարանի
աշխատողները: Ինձ կանչեցին Կենտրոն:
Համագապայանը հետս եկավ: Բաժնի վա-
րիչը՝ գաղափարական գծով, ասում է.

- Լավ չես արել:
Ասում եմ.

- Ինչն է, դուք Անդրանիկին դե՛մ եք:
- Ո՛չ, - ասում է,- այն գյուղացիներին,
որ հավաքել, արձանի տակ նստեցրել
ես, շատ վատ են հագնված, իսկ թերթը
Սփյուռք է գնում, ի՞նչ կմտածեն, չե՛ն ասի
Հայաստանի ժողովուրդը ինչ խղճով է
ապրում, մտածե՛ք ես այդ մասին:

- Շատ լավ, կեցնա լուսանկարչին նո-
րից կուղարկել, կպատվիրեն, որ գյուղա-
ցիները, Անդրանիկի գինվորները կտա-
րումներ հագնեն, փողկապներ կապեն, ու
նորից լուսանկարի:

- Ո՛չ, ասաց,- կարիք չկա, արդեն ուշ է.
Դու մի ասա՝ ինձ արդեն ազատել եմ
աշխատանքից, որոշման նախագիծը կա:
Բարեխաղաղ, Քոչինյանը, որ այդ ժա-
մանակ կենտրոնի առաջին քարտուղարն
էր, իսկապես ժողովրդի ծոցից ելած մարդ
էր, լուրջ դեմակալ: Տամու՛ն են, որ ստո-
րագրի ազատման հրամանը, ասում է.

- Դուք խնջ ունե՛ք, ժողովուրդը,
Սփյուռքը ի՞նչ կասի: Եկե՛ք մի հաստիք
հատկացնենք, Վահագն Դավթյանին նշա-
նակեց Արտադրամասայանը հետ մշակու-
թային կապերի կոմիտեի նախագահ Հա-
մագապայանին տեղակալ: Մի քան էլ առաջ
քաշեց, որ չասես, թե աշխատանքից հե-
ռացրել են Անդրանիկի պատճառով...

Ի դեպ, ես ու Համագապայանը տեղյակ
չէինք, կարծում էինք, կանչել են՝ հարց
քննեն, և մի նկատողությամբ կարծենա-
նա կեղևազան, մարտական տրամադրու-
թյամբ էի գնացել: Համագապայանի դեմքին
գույն չկար, խեղճ մարդը ակործնել էր, երբ
մեզ ուղեկցեցին Քոչինյանի աշխատասեն-
յակ: Նեխ մտանք, խորհրդակցություն էր,
զարմացած մնացի, շատ էլ ջերմ ընդունեց,
առաջարկեց մեզ նստել ու միանգամից
սասց.

-Որոշել ենք Վահագն Դավթյանին նշա-
նակել Սփյուռքահայրության հետ մշակու-
թային կապերի կոմիտեի նախագահի տե-
ղակալ, համաձայն էք, ընկեր Դավթյան:
Ավանք ինչ հասկանալի էր, ասացի.

-Դե, եթե դուք որոշել եք, ես ո՛վ եմ:
-Արտարթիս կոմիտեի դասն ժողով,
աշխատողները հավաքվել, ամհանգիստ
պատասն էին: Սեկ էլ Գրիգոր Քեչիչյանը,
որ շատ լավ մարդ էր ու ինձ շատ էր սիր-
ում, մտոնեցավ, թե Վահագն ցան, շա՛տ ու են-
դեցին: Ասացի.

-Չէ՛, Գրիգոր ցան, մի քան էլ առաջ քա-
շեցին:

Խեղճ մարդը մնաց շշմամ:

Միվա Յուզբաշյանի
գրառումներից

ՓԱՓՈՒԿ

փափուկ փափուկ լցվում ցողվում տարածվում է-

տարածվում են հրեշտակա ջր եղած բարձրում ուր դու հղացար

սիրո գոտին պատրաստ գրկեց պարուրեց բխումդ ուր դու՝ դու քո վիճում լազուր փլուզվեցիր

լացեց մանուկը պատրաստ սիրտդ մխաց մխաց...

բռնունը հրեշտակա ջեզ թևաթախեց ջեզ՝ խատուտիկը վիհի եզրին՝ լազուր լուր լազուր թևաց թևաթախեց ամենավերևում մեղկությունդ՝ ծա վ ծավի

օ հրեշտակա գրկեց պարուրեց տարեբրին թողեց թևերի միջև խատուտիկի միջև՝ փափուկ փափուկ փափուկ

ԻՆՉ

1. երբ ինձ թողեցի քո մերսում ծալեցի դողերս շաղկող մերձեցի պարանոցս համան ի վար համան ի վեր հակված

անդրադարձար բարձրացար բարձրացա ինձմիջ վեր շեզմից վեր՝ փաթափեցի գուլերով քո կոշտ-բրոյա փայփայումը քո հիացմունքը իշխեց ծածկեց

վրայովս հայելի դիմադրում մեղ-մեղացած

բուրո լուսամտիկների մեջ լույս ճչացի լույս

խոնարհվեցի գրասեղանիդ խոնոցի տառապանք վերցնող մերձակիդ դիպա սահեցի թորթ-թորթ լոցի երես առած

ՔՈ

2. լույս հնացի լույս

խոստովանելու գնացի կարևոր բաների հետ շեզմից էլ տարա ջր պատշգամբի երկմբին քո շնչած անտառին

ես՝ թևաթաց հրաշալի գիշերն ինձ հրաշալի տեսավ հրապուրյի դողեր թաղեցինք

Կիսագրկեց

«Մե՛նս արի, կմրեսա»- մեր գայթակրությունը գապեցի դու ինձ անգուսպ մերս բեղեցիր գիշերում՝ լուսամտիկներ քաքմվեցին

լույս հնացի լույս

ՀՈՐԻՆՈՒՄ

քեզմից ոչ մի հորինում չի լինի դաղձի որ թրմում է ինձ համար քույրս-ինձ համար հուզումները սքողելու պատրվակով ոչ մի հեցեց այնպես բառախաղ քույրս գգում է ինչպես գոլորշին անամուն զգացումների ինձ բերում է մերսիս՝ բարձրանալու դժվար առավոտներից հավանաբար մեզմից մեկը տխուր է ավելի որ եռացող շիթերն ամռանը քաշում են քունդն ու բացը դաղձի որ քո ապահովության համար թրմում է քույրս որովհետև գգում է այս ամառ շատ են մերձակ բացատները

(այդ մասին չգիտի այս քաղաքի և ոչ մի պոետ)

ճա իմ սրտով ընտրում է բառեր և քո սրտով ինձ լցնում է թուրք դաղձի որ տաք ու կպչուն զգացումները չքանեն իմ թուլացող կեստը քո հեռու խաղաղ լամպերի «դաղձը համզատացնում է»,- համզատացնում է քույրս

(մեծք երկուսս էլ առանձին-առանձին զգայուն ենք)

ես սահեցնում եմ տխրությունը մարմնիս ծալերի բացով խնում եմ քո թուրք դաղձի և բացում եմ լիքը առավոտներ լիքը առավոտներ քեզ հետ

այս ամառ հորինում չի լինի

PLUZUM

բացվում եմ փակամբները ջանդվում եմ պատմեշները պոկվում եմ փակոցները

այս ծաղկով լույսով ելնում եմ այս մեղքումների ողկույզները այրտաշնչում եմ մակերևույթի գույնը իմ քլորոֆիլը կանաչ ծածանումի վերցնում է արևից լույս օդից՝ թթվածինը խոնավությունը մթնոլորտի և ապահովությունը տիեզերական

սիրտն առյուծի է և հրեշտակն ասես թներ է միայն սավառնում է կրակը կրակով և զարկը զարկով և գույնը խմվում է և սեզ է հնայքը և ճկունությունը սեզի է

և սիզախտ է խոնարհումը զգայականության

լուսինն իջնելու պես է այս երեկո և երկինքն է ցավը պահում և ցավն է աստղի շքեղությանը և երկինքն է անխնայ անկողինը և գիշերը՝ տարփուտին

ամիսնա բացվում է և ընդերքը և խլրտումները մրա

չերտից շերտ ցողոտ են

և արևային են ասիմանումները և օդը սեղմում է և պտղին է հագեցումը և գույնը եփվում է և առողջ է գույնը ընկալումը մոշյունի և ջանքը մրա

և սասանունը թերթի է շերտը պարսպի թռչցով և ապահովությունը երկրային հափշտակություն է

և երզը թռչնի թևերին է

մարմնի անկատարը մեղքում է ողկույթի արևը թերթերին ջուրը՝ մերսին կանաչ ծածանումը տիեզերական

բայց առազատները բացվում են և հողին տաք լույսն է բարձրանում և մարմինը պտղի փշաբաղում է և զնգոցը հասկի

սիրտն առյուծի է և քաստարած և լուսարացին մոլորումները սաթ են և լուսարացին բացվում են թևերը քանդվում են պատմեշները և գրկերը և խորհուրդը շերտից շերտ ցողոտ են

ՇՆՉԻՐ ԻՆՉ

անձրև իմ անձև ուսերիս ծանրությունը սրբիր ցավը տա՛ր լուծիր քո կաթիլներում-քո շիթերում քո խոռոչներում քո ամոքումներում քո հանդեսին ինձ տար զխաբաք քո թույրերում շնչիր ինձ

ՍԵՉ ԼԱՍՔ

ծեր օձիքները չեն օսլայած ծեր անակամության գիծը ջարդված չէ ծեր ծալքերը չեն դարաված ծեր մտքերը ծեր հոգսերը տարեք ծեր կանաչ կարողուն կվանան ծեր օրերի մուրը կվեղակեն ծեր գունատված խոռոչը թափ կտան ծեզ քամում ծեզ արևին կիտեն ծեր խոնհմության գաղտնակարը քանդվել է- կշուկայեն մաքրակար կանեն ծեր երեկվա խոստումները ուրիշին նվիրված ծեր հայացքը ծեր աչքերը կցցեն իրենց ուզած գույնով ծեր զգաստության լամբակները կնեղացնեն կսեղմեն ծեր տարածումները ծեր վայելումները ծեր կանաչ կփոշմանեն որ տրվել են ծեզ ծաղկով բայց մեկ է՝ դուք կպաշտեք

ծեր զավակներից ծայրից ծայր կմեղք ծեր զավակների մայրերին ծեր գրկուկված ծեր սիրտված ծեր կանաչը հազատները կուզեն ծեր կանաչը օժտափրփուրի տաք սառուճներում դժգոհելով կուրգուրեն ծեր քնքերը կտորեն հրապուրենք սերերը ծեր ծեր մուլեգումները ծիգ կքանեն

կնեռեն ծեր վրիպումները

ԲԱՌԵՐ ՍԵՔԵՆԱԳԻՐ

բառերս տողերս թևերս դժբով դեպի պատը

փախուստը ծննդյան օրը հեռում մեկնվում եմ մեկնվում եմ այջումբով մկամներով

զարկերակը խիտ է և պատին տաքությունը մնում է մերսում՝ ինձ մոտ

հավաքում եմ իմ լույսը մոտ համար և հեռացնում եմ տագմալը շատը մոտ համար և սանձում եմ հավատը և այրում եմ

որովհետև ընդամենը թղթի վրա է

ես հիշողության հեղուկ եմ լցնում ամեն անգամ զգացածիս որ բառեր եմ որ բառեր եմ մեքենագիր

տողերս բառերս թևերս

ՉՓՇԻԿԵՍ

չփշուկես չքմկնես քամին քեզ թող չտրորի ինձ քեզմից չպակասեցմես քամին թող քեզ քույրություն ամի իցնե- ինձմից մի տերև թող դեղնի ուսերս խշշան ցուրտս փակեն մերսում

ինձմից ավել մի օր պոկիո ծառերին ասեմ՝ երբայրներս լինեն

ՖՈՐՏՈՒՄ

Անշարժ է բառը, զգեստափոխվող տարին է միայն նշանավորում օրվա բոլոր ժամերին... Իսկ ճանապարհը պարտն է խաղաղունում երազանքների տիրակալի դեմ ոլորվող աչքեր, որ ընտրյալների կամքով են լցվում տարածությունը... - Երբ ես որոշեմ տեղն ու չափերը ավարտության, երբ ես արշավեմ, մտանկայաց խամոզ ձեր հոգիների դուրսը տեղ է իրեն զգալու...

Կարենյանը խաղաց օրապակասի ծնունդն ընդունող պատանի դեմքին. «Եթե ստույգ է՝ թագի հետամուտ, բող կոչվի, Կիզող Կեսուրվա Ջալվա, և բող երկինքը աղավաղների ուղևորն աշխարհում մերկանա իր դեմ... Երբ քամիները անտերությունս սգան,

կամ ծյուն ու անծրե հուլանի դառնան ինձ, կամ առավորը արևելքի սյուրով գլուխ շոյի - մոր սպի ման, արթնացմի ինձ, - երբ հողը վափվուկ, երբ հողը կոպիտ լուսարձակն կողերս տաքացմի վերջապես, ես՝ ձեր բոլոր չափանիշներով անտերության կամ ամառակության մատուցված, կասեմ.

- Այսօրն ազատ ապրեցի, չեղա չափի մեջ, փոշե չափի մեջ չեղա օրինապահության, չեղա մարդկանց աղ կամուրջների էջերին, աչքերս շուտուճուճ չափեցի անկույտներում փոշի ու ծղղ գտնելու անուրախ հույսով, չբեմեցի ուղևոր՝ հարմարավետության, կոնկրետության մասին տրամախառնելով Կուչ նկա բնական, ընկերային, հարազատ միջավայրում ինձ.

ՖՈՐՏՈՒՄ

Հարթ սուրառյան

և եղա, եղա սաղմը կամ պտուղը, եղա արորող հանուն վեհագույն նայատակի՝ կամքի, այսինքն՝ ապրելու, գոյատևելու: Եղա, ինչպես որ պիտի լինի, - սպառող միայն, չժառանգա, չջայլեցի լարի երկայնքով, չճնոճեցի, ու ոչ մեկից չճնոճեցի վախ կամ, որ ավելի սարսափելի է՝ տեղ հասնելու, կրակ կամ ուրիշ հարկավոր բաներ հայթայթել-բերելու: Եվ ապա անգամ: Ես աշխարհի եմ եկել աշխարհն ինձանով լրացնելու միայն, - զիտեմ, «ամենափ թիչ է», - կասեմ, կասեմ «բա մարդ ես, բա մեղքերու, մատներդ՝ մեռն, գործունյա, անհամգիտս սիրող մարդկային, ուղեղդ՝ վերջապես»...

Օ՛հ, ես փորձեցի ամենքն էլ. և ձեռքերս էին վարժ, և մատներս էին արագաշարժ ու էլենտրալանացնող վազվզում տեղերի, մարմինների վրայով, և սիրտս եր կնկվում, երբ ձերունքն քայլում եր հագիվիս, կամ՝ երկնայի դիակ էին տասնում...

Օ՛հ, ես փորձեցի ամենքն էլ և գոհ եմ ինձան Մետոն տվածով, ունեցածովս ամբամ, - բայց ատում եմ սիս, «Երբ քամիները, երբ արշավույսը, հողը կոշտ կամ խոտեղ խոնարհ»... և հրեշտակ է մերկացած հոգին, և փառավոր է անորորը նրա:

ՀԱՍՐԱԿԸ

Պիշնցի թեզ, ու փորձեցի վերագտնել կորած երգս, մտաբերում եմ աս, պատմել եմ թեզ, թե անշուրիք գտնվեցի այն աստիճան, որ ինքնաբերական մի երգ՝ մեծունակ հանգուլ օծում, թափվ, կղաղավ ամհիշատակ... պարզ է:

Նա, ով վաղուց արդեն չի գուրգուրել աղավաղներ ափերի մեջ, անշուշտ պիտի ձեռքից բողներ տաք խլիտուց...

Ինչե՛ր, ինչե՛ր...

Ի՛նչ հուզումներ կային այնտեղ, հիշում եմ լուկ, որ բաց հանգիստ թեթևությունը սաղմուցազ հաջողվել էր համեմատել, մեր հեշտանքի պահերի հետ:

«Օ՛հ, ամամո՛թ», - կասես նորին... Բայց ի՛նչ անեմ, երբ միշտ այդ եմ զգացել ես թեթևասահ այն երգի մեջ, որն ինձ գուցե ոչ համազոր, բայց մի նման հույզ պարզվեց՝ ստիպելով վերիինջել, որ թրքի առաջ պետք է ապրել հազար մի հույզ, և որ պորթուգալ պատերի ծայր է անունում ուղևորաբար եղունգներից ու արյուն հետ որովայն է ուղղվում մեր... և որ միայն մերն զգացնում է արժանի համեմատելի անկեղծության պահերի հետ, և որ մաջուր ու բարձրագույն արժեքը այդ քո պարզված ես ունեցա... ինչպես մակ. քանամայա վախճանության պատանեկան հույզերը իմ վերաբարձել են նվաստիս քո հնձարով...

Բայց դիպվածով «արդար չարի» պատանեկան այդ սպիտակ մատնամակած չէր հարատևել... Դե ուրե՛մն, սա ընդունիր, թեև թիչ է սիրատուր ու ավելի իմաստասեր ճողում ունի՝ համահեղին այս տարիքիս, կամ էլ գուցե այս տարիքին խիստ անհարթ անճունի ու անողնաշար մի անու է, բայց

հաստատ է մի բան այստեղ, որ այս երգն էլ իր տարարարխտ բրոք մեան ծնունդ է քո վառած կրքի ու դրանից հազար ոչ չառած խառնվածակա շփոթումների... (Խառնարյան թե պատանեկան տե՛նի, ձգտման ու անկատար ճակարակի քարի խառնուրդ) ինչն էլ հառնայի այն երգանակ օրերի մեջ ծնողական էր աշխարհի նկղ մոր երգերի: Ուրիշ խաղեր՝ երկայնատար եմ քո սիրուն ու քո կրակ մարմնին հիմա, որ շարավել եմ ես նորեմ տե՛նչանքների գիրք կատարս,

դեպի սահման այն անհատակ, հիշում եմ լուկ, որ կար մախքան այս անպտուղ տարիների սարսափազորու համարացն ասավ իր սկիզբը, որ իրը թե «իմաստության շվաք օգի օրերիս հետ քեզվող բախտիս» միևնույնն է, զվանալով կարծի ու կայուն իմաստության դուռը զույգ տալ ինձ՝ համ-բա-կիս:

հմրավարը չկա... բայց մի՛ տարակուսեք և մի դարարեցրեք երգե՛լը. առաջ ու հետ ընկնելը, վերն ու վարք, բարձրն ու ցածրը կկարգավորվեն շուտով... Երա սիրուն եր հոգնել ու հանգիստ որոնելով՝ ամապառակի ոտք դրեց լուրջան մեջ... Փողո՛նք քեզն ճուշ ուղևորությանը, որ կամենեք ծոծրակներին խոտազող լուրջությունը, փոշու մեան շերտ-շերտ անտեսանելի դարարարավոր անտարբերությունը, ձայնավարների կառույց հեղձուկը... և քամի դեռ մունց ու պապանեկած են սրտերը կատարվածից, քամի խմբերը չի վերագտնում իր հունը, բնության պատերներից հնչող իյուսկե՛ն դղողանց է վանելու կակի՛ծ:

ՌԵՍՈՐՏՆԱԿ

Ես թեզ ատում եմ՝ «Էլյատեղ է կյանքը, (հասարակական սմնդի օրյեսկտ, այսինչ համարի): Դատարկ ստամո՛շքը, թե՛ գարնամային տարակա՛ն առաջին թշնջեմ եմ այստեղ...»

Ես թեզ ատում եմ, - կյանքը պետք է, որ հենց այստեղ լինի իր աստեղմային ժամին սպասող այս կայն սրահում, ուր մատուցողը իրար խառնելով տարիք ու լեզու, անկույտն է թաշվել իր երեկոյան նույթից առաջ (Գուցե դեռ թա՛րմ է խիղճը պատակ կմնիների մեջ)...

- Իսկ ձերոնք գիտե՛ն, որ երեխով ես... Աստվա՛ծ ի՛նձ, ինչպես չէի նկատել քահել կնոջը, անպատկության հետ գուցե այստեղ եմ միայն այսքան հաշտ, այստեղ, ուր կյանքն է՝ անձրևից վախած...

(Երեկ սրտիս մեջ կարեկցանց սողաց անպտուղ տիկնոջ բախճուտ աչքերից):

- Նա կգա մի օր, կտեսնես, կգա կարգ ու օրենքով ձեռքս խնդրելու, օ՛հ, ի՛նչ ձայն ունի, սպիտա խմուն է ու հայիտելով կրկորը մաջրում երգելուց առաջ:

Գարնան երկնքի սևն ու կապույտն են ջրափուներում հաջորդում իրար, - սրբի՛ր, պառա՛վս, փուն աչքերիդ տակ, այստեղ թե դրսում այս կյանքը մեկն է - սխալ կամ շիտակ:

ԳԵՐԵՉՄԱՆՈՑԸ ԲԱՐՉՈՒՄԵՒ ԿՐԱ

Խաղաղեցրո՛ւ է աչքերը, երկինք, մահերի մեջ մուրդվածի, ինձ կանչում են գինի հեղելու անտուկներով հավիտենության վրա, ի հիշատակ անցավորաց, թի թառս քաղաքին շիրիմների կակի՛ծն արարող առավու՛ղա:

Օտար՝ տեսարանների, մարդկանց, սովորությունների մեջ - խոնձ է մահարձաններով ելունձ ընդերքից, ու լվկվում է հազարամյա մի ժիչ՝ չխախտած վերջին մատուցումը լեռնապարի...

Խաղաղեցրո՛ւ է աչքերը, երկի՛նք, մահերի մեջ մուրդվածի:

ԱՆՎԵՐՋ ԱՄՔԱՄԵԻՆ

ՈՐՈՉ ԴՈՒՅԱՆՆԻՍՅԱՆ

Ծանորաց կրան այնպես, ինչպես հեգնում են ծուռ հայերում, երբ հանդիպում են ծիծաղի մեղանկու: Ինքնասույզի գուռն մտա առաջին անգամ ընթերցեցի ներաղիցիկ տեքստը՝ հղումով ՌՐՈՒՆԱՆ ԱՆՎԱՄԱՆԻՆ:

Եղևսիտ հոչակավոր դիվանատուն էր երազով ընկել, և գուր-պահողների շքեղությունը բոճել էր աչքերս... Գնալապարանի ընդունելության քննություններ էի հանձնում: Սրբից հետո թե սրբին մտա մտազուշաքն ունեցա, հայտնվեց ինձը՝ Բուզանդը, սե՛-

ծակիր էր՝ մի բնագիր ձեռքին: Ինձ հողորդեց մեկնել իմաստը: Կարձեցի՝ նախասահմանյալ հրաշքին եմ անջնվում՝ բնագրազիտության առաջին քայլերս անելով: Ինչ-որ նշան ինձ գորգաբեց: Մտանքի՛ Փավստոսը այս կողմնորում չափաի լինել: Տաք ու սպաղ՝ Ցաջուռի քամի, անցում էր միջով: Քամին հարազատ էր, ձայնը՝ անմանող ու դողով, ինչպես կյանքիս բոթիկը քնազիղը: Ես ինչն էի, ինչն էի, հեռանում էր ձայնս, հեռանում էի ինքնուրուպ կալածանս եկեղեցի, ինձ տանում

իրենց հետևից: Առանց արգելքների անցում էի ձայնափայլու միջուկ, որ բազմանում էր, դառնում լուսային լաբիրինթ, փաթաթվում մարմնիս, նրա ամեն մի նշանին: Ես հնայում էի, գորգանում, պորթուգալում՝ Բու-զա՛նդ, Բու-զա՛նդ: Նա հայելիներից մեկն էր, ես շարունակում էի անցնել դրանց միջով և թեք նայում էի անցումիս: Նիջեցի շշնջողը՝ «Լեցում, որ հավասար է անվանեմ», սքաղիցքեց ինձ... Երբ անցնում էի Բուզանդ-հայելու միջով, պորթն նրա սքեմն սև շղչուններ էի հավել, նրա մայրա-

մի դրամատիկ պատումին, որի մեկնությունը վկայում էր իմ նախական վախճան տեքստաֆորիան, զգում էի, որ այլևս մեծանլ չեմ, և ուրիշին է երկմտանքս, թե պիտի շարունակե՛մ անցնել ինքս իմ միջով այս անորանցիկ բնագրի իրականությունը հարթասահելու դաժան գործքյանը, որ օդի վերձանություն է նման, տողերից պարան արթնելու ու պարանից՝ խարազան... Ես ի՛նչ խաղբիկ է, հայրենիցը մեզ վրա ի՛նչ՝ թթվել, ով ելունձ է, ուղում է փախչել հերանց տնից:

«Ձեռք տանե՛ն, տանե՛ն»-ի վրա է մի ամբողջ ժողովուրդ: Ու այս երգը՝ բաղնե թասն բլբուլ, դարձել է վիճակի խաղիկ: Ես, դու, Բուզանդը ձայնահայելու անորարարունով դարարում ենք ցկան մաջուր պահելուց մեր ոսկեղենիկը՝ մեր ինքնասույզի գինին, անպիճո շուրթերով զգվելուց խոտվարեղ ծայրիկներին... Եվ ո՛ր ենք մե՛նք, ո՛ր ենք մե՛նք, որ մեր կարծիքի շամքը վառենք ու նետենք ժողովուրդի մեջ... Սի թիչ տաքանան, բող մի թիչ տաքանան մեր հաշվով...

ԲԱՏԻ ԿՏՐՈՆԸ

«Տիգրան Մեծ» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Գործերն երկարարյանի «Վերստի» պատմավեպերի ժողովածու: Մինչ այդ հեղինակը հրատարակել է «Քորեմի» և «Վերեզիի գավառը» վեպերը: Ընթերցողին ենք ներկայացնում նրա պատմավեպերից մեկը:

1977-ի ամռանն էր: Յորդանի անձրևից անմիջապես հետո արեգակը ամպերի տակից երևաց, գովությունից հետո անգամ չթողնելով: Երևանում ասֆալտը երկար բրզված չէր մնում, րուպենրի ընթացքում չորանում էր, և միայն մայրերի կողով կայտառ վազող ավազներից, մեկ էլ տոբից, կարելի էր կռահել, որ քիչ առաջ անձրև է տեղացել:

Քաղաքի կենտրոնում միակ ավտովագման կե-նը Գուշկինի փողոցում էր՝ Բոյուտովի անվան ինստի-տուտի բակում: Ընդմիջո-ման ավարտին կես ժամ ունեն է որոշեցի մեքենա լվանալու տալ: Ինստի-տուտի ասֆալտապատ բակում երկու մետաղյա ավտոմեքենա էին տեղադ-րել: Մեկում անվարորդը

կին նորոգում, մյուսում մե-քենա էին վաճառում: Լվազ-ման ավտոմեքենա զգալի էր, և մեքենա կանգնեց-նելով դուրս եկա:

«Վերեզ, այսօր չենք աշխատում», ինձ մտե-նալով ասաց լվացող երի-տասարդը:

«Ի՞նչ է, ջուր չունե՞ք», հարցրի ես:

«Տուր ունե՞ք, հետա-դարձն է խցանվել, տես-նո՞ւմ եք, սապաջուրը հավաքվել է պատի տակ, մերս չի քաշում: Ինս-տիտուտի անկողը քիչ առաջ եկավ, մկառողը լու-ն արեց»- պատասխա-նեց երիտասարդը գլխով շնչելի կողմը ցույց տալով:

«Կողողու մասնագետը հրավիրե՞ք խցանումը կրացի», առաջարկեցի ես:

«Այտեղ կրողի չկա, կեղտաշերտը մերքև են իջնում և ամհայտանում

պատի տակ բացված մի փոքրիկ անցքում: Առա-վոյան անցքով լար մտղորհք, ցուրը մերս քաշվեց, անձրևից հետո նորից խցանվել է:

«Նորից փորձիր անց-քը քաշել, մեկ էլ տեսար տեսա՞վեց:

Երիտասարդը չկամո-րեն, կողքի ամտոտակից մի երկար անոսն վերցնե-լով, անցավ գորի: Անոս-նի մայրով օժանաքի մեջ շոշափելով գտավ անց-քը և հավաքված ջուրը աստիճանաթաղ սկսեց անցնելով քաջված անցքում:

«Տեսա՞ր, տեսա՞վեց: Դե սրազագրու, միայն դրսից լվա, ժամանակ չու-նեմ:

Արդեն աշխատանքը ավարտին էր մոտենում, երբ կրկին պատի տակի անցքը խցանվեց: Տես-

անցք բացվեց և կեղ-տաշերտի հետ կույ տվեց նաև լույս աշխարհի համ-ված մյուս կողոմները:

1937 թվականին հնս-տիտուտի շենքում է եղել Լեռքին գործոց ճարտնա-դր (ՆԿԿ-ԴՕ), որի մկուղ-բանտակցներն այժմ բակի ասֆալտի տակ էին մնա-ցել:

1937-ին անհայտ կալանավորը որքան էր կարևորել այդ հացի կողոմները, որ խնամքով պահել էր իսցի մի անկու-նում՝ հույս ունենալով, որ դուրս կգա այդ դժոխքից և հացի կողոմներն էլ իրենց մատասկուն կմտասեցի: Սակայն կողոմները մնա-ցել էին խցում, ամենայն հավանականությամբ տի-րոջ հետ միասին:

ԳՈՐԾԵՐ ԵՐԻՆԱՎՈՐՆԵՐ
Մինչ ես կարդայի,

Լեռնալեռյան վերջին մեղիկանը. Խաչատուր Վարդպարունյան

Մեր օրերում այն ամենը, ինչ անընդունելի էր խորհրդային Միության և սոցիալիզմի հետ, անվերապահորեն ընկալվում է ժամանակակիցայն ու հնաժամ: Անտեսելում է համգամանք, որ 70 տարիների ընթացքում ինչ իզո-ր մշակույթ էր ձևավորվել խորի-րային Դայաստանում, առաջըն-թաց էր տեղի ունեցել քաղա-քաշինության, կերպարվեստի, երաժշտության, բաստերակա-նարվեստի, կինոսովետի ասպա-րեզներում: Եվ ինչպե՞ս, այս ամե-նը չէր իրականանա, եթե հետև-դասկան է մատասկային քաղա-քականությունը չտարվեր, որի իրագործողներին մենք Լեռնա-լեռնում, անշուշտ, եղավ Խաչա-տուր Վարդպարունյանը: Գեղան-կարիչ, դիզայներ Վարդպարու-նյանը իր ստեղծագործական լա-վազույն տարիները մկիրեց հայ-րենի քաղաքին, եղավ քաղաքի գլխավոր մկարիչը, դեկավարեց Լեռնալեռնի մկարիչների միու-թյունը: Դարուդարավոր մկարիչների օգնեց ինքնաստատստվելու ու ցուցադրվելու՝ մտասնալով իր մասին: Այդ է պատճառը, որ մինչ օրս նրա ստեղծագործությունե-րը անմասնա-մասնա կերպարվա-րեն, տարամղավոր գեղանկարի-չի ամհատակուն ցուցահանդես երբևէ չի ունեցել...

Վարդպարունյանը ծնվել է 1924թ. սովակուտի ու ցուրտ Լե-ռնալեռնում: Նրա մանկության վառ հուշերից է քաղաքը: Վարդ-պարունյանի հիշողության մեջ մե-կընդմիջտ դրոշմվել էր բակային քաղաքը, ապա Դիմերի պալա-

տի քառաբլուրումը, որտեղ երեք ընկերներով ներգրավված էին «Գիբոր»-ի, «Քաջ Լազար»-ի բե-նականացումներում: Վարդպա-րունյանի հուշերում դրոշմվելու է Դոսթայ Դավիանյանի Գիբորը: Դիմերի պալատի սիրողական բաթունիին հացողուում է անտ-քաղաքումը, որտեղ ես երեք տարի հասցատուրը աշխատում է իբրև սիրողական դերասան... Սակայն նրա սերը մնում էր մկարչությու-նը. Լեռնալեռնային մկարչական դպրոցը նա ավարտում է 1940թ., իսկ մեկ տարի անց սկսվում է Մեծ հայրենականը, և հասցատուր Վարդպարունյանը իր վեց ընկեր-ների հետ մեկնում է ռազմաճա-կատ: Մեկնելուց առաջ նրանք իրենց անունները գրեցին թիվ 24 դպրոցի պատին, ինչը միտի-կանում ուժով ռազմաճակատից կենդանի վերադարձեց բոլորին էլ: Իսկ առջևում՝ 151 տանկային բրիգադում Նովոռոսիսկի, Սմո-լենսկի, Վիտեբսկի, Լեհաստա-կի, Քյոնիգսբերգի ազատագրման մարտերը, երկու անգամ ծանր վիրավորի հոսպիտալացու-մը, ջքանաճում ու մեղավերով պարգևատրումը... Դոսպիտալու-նում ու մարտերի միջև մկարիչը չի դարձրում ստեղծագործելուց գլուխը: Վերադառնալով հայրենի ու քաղաքների այրված ու քանդված կատույցներ, գի-նվորներ համցտի պահին, կույի ժամանակ, նրանց ուժեղ կեղտե-րիկ հացանակը...

1946թ. Վարդպարունյանը ըն-դունվում է երևանի գեղարվես-տաստերական ինստիտուտ. երրորդ կուրսն ավարտելուց հե-տո գործուղվում է Մոսկվա ետա-յա քարտուգույն դասընթացնե-րում սովորելու: Մոսկվայի ստեղ-ծագործական մեթոդուտն էլ ջու-ցահանդեսներով, մկարչական շվումներով, մերկայացումներով վերցնականապես ձևավորեց մկարչի աշխարհայացքը: «Մու-րկուզուտիքի մուն» նա մասնակ-ցում է քազմաթիվ մուլտիպլիմերի ստեղծմանը, իսկ 1954-ից մշա-նակուտն Մոսկվայի գովազդային վերջույթյան գեղարվեստական կոմբինատում որպես գլխավոր մկարիչ:

Մոսկվան քաջում է իր հյու-րըմկալ դոմերը Վարդպարունյա-

նի առջև՝ նրան առաջընթաց ու փառք խոստանալով, սակայն այլ ուղի է մայրնտրում մկարիչը. նա վերադառնում է հայրենի քաղաք՝ իրեն մկրելու ծննդավայրի բա-նակարգմանն ու զարգացմանը...

Ինչպես մշում է Ալբերտ Գրի-գորյանը «Գեղանկարիչ Խաչա-տուր Վարդպարունյանը» մեճագ-րությունում, «Վարդպարունյանի համար Լեռնալեռնային մի մեծ կտավ է, որի վրա նա ստեղծագոր-ծում է: Եվ իրոք, դժվար է անգամ վերիիչել քաղաքի այն բուրբ վա-րբում ու կատույցները, որոնց վրա իբրև ջրոտնաբան մշակ աշխա-տել, զարդարել, մկարչադարձել է Վարդպարունյանը. «Գյուղեր» ռեստորան, «Կալինկա» սրճա-բան, Գուլյանի Ֆարթիկայ/մերկայուն» Միլլենիում/ ռես-տորան, Դոլուզ Մուկուզ ռեստու-րան, քաղաքային շարժումները: Չնայած ընթացքում մկարի-չը օգտվել է տարբեր նյութերից ու ժողովրդական արհեստներից՝ դրվագում, փայտի փորագրու-թյուն, խցեգեղործություն: Ցավով, այս աշխատանքների մեծ մասը վնասվել է աղետահի երկրաշար-ժին, մի մասն էլ՝ ոչնչացվել մեր օրերում, ինչպես օրինակ Սիլ-լենիում ռեստորանում «Վերած-մունք» դոմանկարը...

Վարդպարունյանի առանձ-նակի սերը Դակր Դովնաթյանի արվեստի մկատումըք արտասայտվել է 1980-ական թթ. ստեղծված «Դարտեղում վարդ է քաջվել», «Ջիվանյանի դիման-կար», «Դատտեղանի մտ» գոր-ծերում, որոնց մեզ տեղափուրում են XIX դար: Այտեղ «պարունյան» են ուժեղ, գեղեցիկ, լույսով աղի-թում մարդիկ... ժամանակը ասես կանգ է առել Վարդպարունյա-նի դիմանկարներում, որոնցում չկան կրեթը, տառապանքներ, ինքնաստուրություն: «Դարտեղում վարդ է քաջվել» մկարում կարելի է տեսնել ազգայնական տարա-քով կաշվանդված նրախարսի, «Ջիվանյանի դիմանկար»-ում՝ ինքնավատահ ու հաջողակ մկար-չին: Նկարների կոմպոզիցիան, հերոսների մեքերը, շքեղ տո-նակական հագուստները հիշեցնում են Դովնաթյանյանի դիմանկար-ները, սակայն Վարդպարունյանը,

ի տարբերություն մեծ մայրոքի, սիրում ու համույցով է մկարում է հետին պլանը: Նրա հերոսները ապրում են առանձնահատուկ հոգևոր տիրույթում՝ իրենց լիմե-լույթյամբ փոքր-ինչ գաղտնաբեր գրոջ իրականությունը...

Վարդպարունյանին իրավամբ կարելի է Լեռնալեռնային ամենաճա-վիրյալ գեղանկարիչը համար-վել: Անվերջ սիրահարի աչքերով մկարիչը գնում է իր քաղաքի յուրաքանչյուր անկյունը, մու-րանոր դիտակետերից հիանում նրա պոետիկ ու միասնական խիստ գեղեցկությամբ: «Կեսօր», «Գյուղեր», «Ջրվերը եկելեցին», «Վարդպարունյանի մեծ տաք ու սառը գույների համարուր-թյամբ մկարիչն ընկալել է Շիրակ աշխարհի ամենաբնորոշը բնու-թյան կոնտրաստը, երբ զով առա-վույթին հաջողություն է շոջ կեսօրը, իսկ ցուրտ ծծունը տոթ ամառը: Բնության այդ հարափոխիտ ըն-թացը սուբյեկտիվալ էր և նրա կալմներում: Դամախ Լեռնա-լեռնային դիտարկում է բայժի բարձ-րությունից տարբեր դիտակետե-րով մայակն տներին կազմելով ինքնատիպ խճանկար:

«Դիմ Լեռնալեռն», «Դիմ քա-ղաքին», «Չմեծ Գյուղերում» կալմներում կա կարոտայնա-բալիի, կողմնելու ու վերագտնե-լու անվերջանալի կենսափիլոսո-փայությունը...

Ավելի ազատ է դասում մկար-չի վերջը, երբ նա ստեղծում է հայրենի բնապատկերներ «Գյու-ղը լեռներում», «Կրազան», «Քուր Վիրաս», որոնք բացահայտում են հայրենի բնաշխարհի ծնունդն:

Արաքս Մարգարյան
արվեստագիտ.թեկն., դոցենտ

Սարգիս Գյուլամինյանը ծնվել է Գյումրի քաղաքում 1983թ.-ին: 2000-2006թթ. սովորել է ԵԳՊԱ Գյումրու մասնաճյուղի գրաֆիկայի բաժնում: Ենթակայուն դասավանդում է ԵԳՊԱ Գյումրու մասնաճյուղում:

իր ստեղծագործություններում օգտագործում է տարբեր տեխնիկաներ և մեդիաներ՝ գեղանկարչական ու գրաֆիկական ավանդական միջոցներից սկսած մինչև ֆոտո, վիդեո և պեթիորմանս:

Նա իր ստեղծագործություններով յուրօրինակ կապ է հաստատում անցյալի և ներկայի միջև: Նրա աշխատանքներում խորհրդային ժամանակաշրջանի արվեստի ընկալումները, բախվելով ներկա առևտրականացված հասարակության սպառողական վերաբերմունքին, ծնում են պատկերներ, որոնք իր բաներով առած, «արվեստը դարձնում են յուրահատուկ կատալիզատոր կամ հասարակական տեսափորում, որի միջոցով հնարավոր է քաջահայտել ավտորիտար ու անբողջատիրական համակարգերում տարիներ շարունակ խցված ստեղծագործական պրակտիկաների այլընտրանքային ձայնը:

Սարգիս Գյուլամինյանը

ունեցել ստեղծելու և ավստրացի արվեստագետներին ու արվեստաներ հասարակությանը ներկայացնելու լուսանկարչական ու վիդեո-արտ նախագծեր, գրաֆիկական և արտարվեստ աշխատանքների շարք, ինչպես նաև հանդես է եկել վիզուալ արվեստի մասին դասընթացներով:

Նա «Կինոնայի «Արտ-նեգոցիտացիայի ծրագիրը» 2015թ. հոկտեմբեր 28-ին ներկայացրել է նաև Գյումրու գեղարվեստի ակադեմիայում, իսկ հոկտեմբերի 31-ին «Ատիլ» պատկերասրահում: Նախագիծը ներկայացվել է 5 մասով՝ թաղաքի լուսանկարներ, սարերի գրաֆիկական աշխատանքներ, արտարվեստ գործեր՝ խառը տեխնիկայով, վիդեո-արտ, դասընթաց:

Նախագծի նպատակն է արվեստի մաքուր դրսևորումը, որն ուղղորդված անցնում է լուսանկարների, արտարվեստների, վիդեոյի միջով՝ տարբեր արտահայտչամիջոցներով իրականացված աշխատանքները միմյանց համարելով:

Այս նախագիծը մի մեծ ճանապարհորդություն է, որն սկսվում է սարերից: Դեղինակ վերնագրել է «Ան մրջյուն», որը համեմատվում է մարդկային կյանքի անմշան, քայց և կարևոր լինելու հետ, այն շարունակվում է քաղաքի վայրերի լուսանկարներով, որտեղ ամբողջ «Կինոնայի» Ռոմանոսի շրջանային է ենթարկված ձևախեղված է անզան թանգարաններում պահվող արվեստը՝ Դեմոն կիցի, Պիլաստի, Աբրամովիչի

ստեղծած. տրամալորմացված այս մասնակի շարունակությունը մտորոյում արված վիդեոարտ է, որտեղ լուսին խաղն է անապրվում նրա հույզը ու շարժը: Ճանապարհն ավարտվում է խառը տեխնիկայով արված արտարվեստ աշխատանքներով, որտեղ կարևորվում է մաքուր տիգեդական արվեստը. ի դեպ, արտարվեստի մեջ Սարգիսը հարգախոսում է երկրային դժվարությունները:

Անշուշտ, Սարգիս Գյուլամինյանի մասնակցությունն այս ծրագրին հնարավորություն է ընձեռում Գյալաստանի և Ավստրիայի միջև հետագա մշակութային և կրթական կապերի ստեղծման ու զարգացման համար:

ՏՅԱՌՆԵՆԴԱՌԱԶԸ ԳՅՈՒՄՐԻՈՒՄ

ԳԳ ՉԻՐԱԿԻ հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնը 2016թ. փետրվարի 13-ին Տյառնոցաշաղի երիտասարդների օրհնության, գարնան ավտաբեր տոնի առթիվ կազմակերպել էր ժողովրդական տոնահամբույրություն, որին մասնակցում էին Չիրակի մարզի Որոսապակ գյուղերն ու երիտասարդ սիրահարմերը:

Տոնի մեկնարկն սկսվեց Գյումրու Աբ Ասովածածին Յրվերը եկեղեցում: Երիտասարդ զույգերը օրհնություն ստանալուց հետո, ծննդեղին մեկական փառու ծոմ, եկան Վարդանանց իրապարակ, որտեղ հողորակալների քափողը Չիրակի բնի առաջնորդ գերաշնորհ Միքայել Նախ Արապայանի համիդասպետությանը կատարեց Անդրաստանի կարգ: Այնուհետ վառվեց Տյառնոցաշաղի խարույկը: Ըստ տվյալների՝ կրակը վառում են արևի ցեղունությունը բարձրացնելու ու գարնան զայլուստն արագացնելու համար:

Տոնական հանդիսություններն ունեն հնագույն ավանդույթներ և անցվում են կրակի մաքրագործող գորուքան հանդես ունեցած հավատին: Տյառնոցաշաղի վառվող խարույկը գարնան ավտաբեր տոնի խորհրդանշող դերն է կատարում: Տարածված է այն պատկերացումը, որ Տյառնոցաշաղի հետ վերջանում է ձմեռան քառասունը: Պատահական չէ, որ Չիրակում Տյառնոցաշաղին ասում են մեծ գույն ընկալ: Այն պատկերացումը կար, որ Տերն-

դեզի կրակը իր հետ բերում է օրհնության տոնություն, հունձի առատություն, արտերի բերրություն և ամուսինների օրհնություն: Միս այս գաղափարների շուրջ էլ կառուցված էին տոնական արարողությունները:

Տյառնոցաշաղի հիմնական ծնեց, անշուշտ, խարույկ վառելն է: Այնուհետև արարում և շքեղազուրկում խարույկը պատրաստել են դարձնում: Կտորներին, բակներում վառված խարույկների վրայից բռնում էին սկզբից սկսած մեծավորը, հետո մյուսները մեծ ու փոքր: Ցուրատեսակ այդ ցատկառությունը ուղեկցվում էին հետևյալ խոսքերով. *Տերնոց դարձանը կես Ան հաջ ու կես, ելիր գեղես, Տերնոց, Օխ կողմն տես, Ան փուռ ցանես, հարյուր քառես:*

Բոլոր դեպքերում խարույկի փայլող կամ վառելիքը բերում էին նորաստեղծ երիտասարդները, ընդ որում, բերում էին բուն տոնի օրը: Բախմանի օրհնությունից հետո առաջինը վառում էին եկեղեցու քալի մեծ խարույկը: Կրակը վառելու պատվավոր իրավունքը այդ տարի ամուսնացած Որոսապակներին էր: Ժողովուրդում այստեղ էր հավաքվում հետները նորանոր փայտեր քելելով ու կրակը թծացնելով և մինչև իրողությունը մեծեղ վառել: Դալաքվածներն ուշադիր հետևում էին խարույկի օխի ուղիղությանը. այն ցույց էր տալիս այդ տարվա քննաշատ գոտին: Գլխավոր խարույկից մասնակից-

ները խանձողներ էին տանում, որով վառում էին քալերի խարույկները:

Նախույկի շուրջը նախ պատվում էին Որոսապակները: Կրակի շուրջը պատվելով ու օրհնանքներ ստանալով՝ մի տեսակ կրկնապակ էր կատարվում, երկրորդ հարսանիք: Նորահարսի գիրկը տղա երեխա էին տալիս, որ առաջնեկ տղա ծնվեր: Տյառնոցաշաղի կրակը սուրբ է համարվում: Այն ունի մաքրող, սրբագործող ուժ, նրանով երգվում են, Կրակն ընկնի, թե սուտ ըսեն: Արթըրներում այն չարակալիան ուժ է: Զար աչքին՝ չար փուշ: Զար փուշն էրքա ընկնի կրակը: Բաց կրակի վրայից բռնելուց, երիտասարդներն իրար հրում, զգում էին կրակի մեջ: Տերնոցի կրակից այրվածքներ ունենալը պատվաբեր էր: Ամուլ կանայք պատվում են կրակի շուրջը և իրենց զուտ մայրն այրում անկախելով պտղաբերություն: Կրակի շուրջը պատում են Որոսապակ երեխային, որ «քառասունը լցվի»: Կրակը մարելուց հետո մոխիրը, իսկ որոշ տեղերում դեռևս այրվող խանձողները չարուել են պտուղի, ծառերի, բույսերի վրա՝ քաղցրացնելով, որ «կաքը ցուլան» (ցուլեմ) լինի, որ անասունները հիվանդություններից զերծ մնան: Օխ ուղղությամբ գուշակել են, թե

աչքից ուր հարս կգես, կամ որտեղից հարս կեղեն:

Տերնոցի երիտասարդները լայնալի էին խարում, կաղինախաղ, քայց ու վաղը կամ քայց ու ջուխտ: Խնամների միջև տեղի էր ունենում աղանձախոսաճակություն. այն, ինչ են ունեն, դու չունես, այն, ինչ դու ունես, ես չունեմ. մենք լրացնում ենք միմյանց: Նորահարսի մայրը ցորեն է շաղ տալիս խարույկի շուրջը պարծելու վրա: Երբ շուրջապարը բռնվում է և հասնում կիզակնտին, Որոսապակն իր աջ գրպանից աջ ձեռքով երիտասարդ անդերին մի բուս աղանձ էր մխրում համուտ տղաբերից: Այս արարողությունը պտղաբերությունն ապահովելու նպատակ էր հետապնդում: Տոնի ընթացքում բառերական արարներով, ազգագրական երգով ու պարով, ժողովրդական խաղիկներով ու խաղերով ներ-

կայացվեցին Տյառնոցաշաղի անցյալ տոնածիսական տոլություններն ու գործողությունները: Ուշագրավ էին նաև լարվադեզների ելույթները:

Օրագիրը ֆինանսավորվել է ԳԳ Չիրակի երիտասարդության կողմից: Օրագրի ղեկավարն էր Եփրեմյան, հոգ. գիտ. քնն. Կարինե Սահակյան, համակարգողը՝ քանաստեղծուհի Որոսա Գյուլամինյանը: Օրագրի իրականացման արագացվել են Գյումրու քաղաքապետարանը, ԳԳ Չիրակի մեթոդ երիտասարդ անդերին մի բուս աղանձ էր մխրում համուտ տղաբերից: Այս արարողությունը պտղաբերությունն ապահովելու նպատակ էր հետապնդում: Տոնի ընթացքում բառերական արարներով, ազգագրական երգով ու պարով, ժողովրդական խաղիկներով ու խաղերով ներ-

Ո. Գյուլամինյան

Նոր գրքեր

«Արձանակ» հրատարակչությունը ընթերցողի սեղանին է դրել բանաստեղծ Անդրանիկ Կարապետյանի «Այստեղ՝ երկրից հեռու» բանաստեղծությունների ժողովածուն, որտեղ բանաստեղծը խիստ և զգացունքի խտացումներով պատկերում է իրական կյանքի ու երազի համատեղ մի հյուսվածք։

Թմարական հերոսը ժամանակակից մարդն է՝ կենսական, խենթ ու հակասական՝ իր բազմաշերտ

«Ելլորդադո» հրատարակչությունը վերջերս լույս է ընծայել Ինգա Ավագյանի «Պատմական Ելլորդակը սկզբնաղբյուրներում» աշխատասիրությունը։

Համահավաքում մշակվել, պատմական փաստերին համադրվել և առանձին գրքով ընթերցողի սեղանին են դրվել Երիտիսի երկրի և հարևանների մասին վանտոսայան արձանագրություններում պահպանված գրավոր հիշատակությունները, որոնք անհրաժեշտ են Երիտիսի երկրի և թագավորության դերը Հյուսիսային համադաշնության և վանտոսայան մշակութային համակարգում (Ք.ա. VIII-VI դդ.) բացահայտելու, ինչպես նաև հին ու նոր տվյալների և աղբյուրների հիման վրա Երիտիսի երկիրը, նրա փոխհարաբերությունները հարևան երկրներին, Հյուսիսային համադաշնության և Վանի թագավորության կենտրոնի հետ ներկայացնելու համար։

Ինգա Ավագյանի կազմած «Հիշողություն մեր ընտանիքի պատմության մի բանի պահպանում» գրքույկը Աղասի Մակարյանի հուշապատումն է, որը լույս է ընծայել «Ելլորդադո» հրատարակչությունը։

Հուշերը գրվել են 1915թ. Սեփեղից 61 տարի անց։ Աղասին ծնվել է 1904թ. Շիրակի Ջաջուռ գյուղում։ Վերադարձը հիշում է 1918-20թթ. դեպքերն ու փաստերը, հատկապես այն

հոգեբանության։ Մինչ այս գրքի լույսը մայումը բանաստեղծը հրատարակել է յոթ ժողովածու։

1. «Անհնազանդ իջեր», 1983
2. «Անհետացող ճամփաբաժան», 1996
3. «Երրորդ մեղք», 2001
4. «Ջրերից հեռու», 2004
5. «Եվ տիրաբար, և հանցավոր», 2008
6. «Գլուխկտրուկներ կամ խոսում են բվերը», 2009
7. «ВДАЛИ ОТ ВОДА», 2010

Ֆեդինակի առանձին ստեղծագործությունները բարձր մակերես են տարբեր լեզուներով՝ գերմաներեն, ֆրանսերեն, անգլերեն, սերբերեն, ռուսերեն։

1998թ. «Անհետացող ճամփաբաժան» ժողովածուն արժանացել է Դամիել Վարոժանի անվան մրցանակի։ Անդրանիկ Կարապետյանը 2009թ. արժանացել է ՀՀ Աշակույթի մայրաքաղաքային Ռևել մեդալի, իսկ 2015թ.՝ «Նարցիս» անձնանյա մրցանակին։

վանտոսայան աղբյուրներն ունեն պատմական, վաստագրական, աղբյուրագիտական, հնագիտական արժեք։ Գիրքը մեծապես արժեքավոր է հեղինակի գիտական մեկնաբանություններով, պատմական շարտեզով, լուսանկարներով, արձանագրությունների յուրօրինակ ընթերցումներով։

Գիրքը հասցեագրվում է հայագիտությանը գրավոր գիտական հաստատություններին, հնագետներին, պատմաբաններին, արևելագետներին, աղբյուրագետներին, ազգագրագետներին, ժողովրդագրությանը զբաղվողներին և ընթերցող լայն շրջանակներին։

Շապիկն՝ Մարմաշենի և Ավանդարյանի արձանագրություններն են։

իտադարձությունները, որոնց վերաբերում են Մուսասաֆա Քեմալի արշավանքին և հայ-թուրքական պատերազմին, Ալեքսանդրապոլի գավառի հայերի կոտորածներին Դեռերի ճորույթ /ժողովրդի կողմից «Ձաթի ճոր» կոչվող/։ Այս ջարդերը նա որակավորում է ոչ միայն որպես իր գեղատառանի ողբերգական ճակատագիր, այլև հայոց պատմության ողբերգական էջ և խոշոր ողորակողություն։

Իր հուշերում ամփոփել է նաև իր ընկերների, ազգականների, մեթոսկոպների, հարևանների, անգամ թուրքերի երկխոսությունները, որոնք բացառիկ տեղեկություններ են պարունակում պատմաբանության, սոցիալ-սոցիալական, ազգագրական առումով։ Վերադարձը խմբի էր ընկերայացնել իր տոհմաձայն և խոր ցավ է ապրում թուրքերի ջարդերի զոհը դարձած տոհմակիցների ճակատագիրը ներկայացնելու։ Հիշողություններում կարևոր տեղեկություններ կան Կարսի ամբիկյան որսանոցի, Արզիմի կիրճում կազմակերպված զանգվածային կոտորածների, Ալեքսանդրապոլի Սև դուլի, թուրքերի կողմից Ալեքսանդրապոլը լքելու ժամանակ Սև դուլի տարածքում ցարական Ռուսաստանի գույքը թալանելու և այլնի մասին։

ԳԻՐԸ ՆՎԻՐԵԼՈՒ ՕՐ ԳՅՈՒՄՐԻՈՒՄ

Շիրակի մարզային գրադարանը Շիրակ աշխարհի գրքատեր հասարակության սիրած վայրն է։ Համայն են ակնհայտ կազմակերպվում գրական-գեղարվեստական հանդիպումներ՝ սերտ կապ պահպանելով դպրոցների, մանկապատանեկան կազմակերպությունների և ստեղծագործ աշխարհի մարդկանց հետ։

Գրքերի մատչելիությունը ստեղծում է տոնական տրամադրություն։ Կարևոր է շուրջը նստած էին Գյումրու փվ 6 կոթողայի սաները՝ վաղվա գաղտնիքի սերունդը իրենց ուսուցչուհու հետ։ Գրադարանը լցվել էր բունանյանական շնչով։ Համդիպմանը մասնակցում էին բանաստեղծներ Անդրանիկ Կարապետյանը, բանաստեղծուհիներ Սոնա Անտոնյանը, Թամարա Մելիքյանը, Սոֆյա Մամուկյանը, մանկագիր Ստեփան Սիդայեյանը։

ՀԳՄ գրողների միության Շիրակի մարզային բաժանմունքի նախագահ Անդրանիկ Կարապետյանը ողջունի խոսքով շնորհավորեց ներկաներին՝ կարևորելով գիրքը՝ որպես հոգևոր արժեք։

Յանարա Մելիքյան

ՉԱՐ ԵՐԱՋԸ ՉԱՆՑԱՎ-ԳՆԱՑ

ԼԵՆՈՒ ԲԱՐՊԱՍՏՈՒՄ

Օրը բնեց, երազ տեսավ... երազում էլ ճամփա տեսավ, էլ ճամփան էլ ճամփա՝ լինել, Ուր-մուր մի կաման էր։

Որ մեկ դեպի ցած էր տանում՝ Գինը ու գլոր վազում, խաղում. Մեկ էլ հանկարծ վեր էր ձգվում՝ Դևում, տնքում, ճյուղ, կանչում, Լեռ ու քարափ էր մազգցում։ Ու խճճվում... ու խճճվում...

Օրը հոգնեց, մի քար գտավ Լստեց վրան։ էլ չէր ուզում առաջ գնալ։

Գճար, որ ի՞նչ... Գճար, քայց ու որ... Ամայություն էր ամենուր...

Մի չար քամի թափով անցնե, Ոչ մի Արժեք չէր շրջանցել, Ինչ կար-չկար՝ փեշն հավաքել, Սրբել-տարել...

Օրը սուկայ ու տատանցե, Ինքն իր ներսում հարցեր տվեց... -Մի երեկ էլ հազիվ անցել, Ոչ մի Արժեք չի մնացել։ Ի՞նչ են տալու Վաղվա Օրվան, Պահուստներս այս ուր կորան։ Այս չար քամին ո՞վ ուղարկեց։ Ամբարներս ո՞վ դատարկեց։ Վերջին Օրը ես եմ մի թե, Ի՞նճն՝ վիտի կյանքն ավարտվելը։ Ու արտասվեց, ու արտասվեց...

Արտասուքով քարձը բռնեց։

Քարձը թեքեց, դիրքը փոխեց, Քայց երազից, չէ՛, չազատվեց։ Փութով վազեց աղբյուրի մոտ։ Շուրջը նայեց ոչ մի Ոգի, Ինքն էլ մնակ մտոն Աղբյուրի։ Ու շշուկով, շշուկով՝ Չար երազը քրին պատմեց... Հոգին մեկից թեթևացավ, Սիրող այրող խոռվեց անցավ։ Մուշ-մուշ ցնեց մանկան ճամն՝ Պահուստներ Վաղվա Օրվան։ Արևն ելավ, շողը դիպավ, Չար երազը սրբեց-տարավ։

Մակայն, ցավոր, ոչ մի արարող, Թե՛ խոսք, թե՛ Գողճ, թե՛ երազանք.

Որքան էլ որ մենք ցանկանանք, Չէ՛, չի մնում անհետանք...

Ու մի Օր էլ մութուխսին Օվկիանները խոռվեցին, Զրեմ ելան մինչեւ երկինք, ժամանակները խառնեցին,

Ու թափվեցին... ու թափվեցին... Քաղաք ու գյուղ հեղեղեցին, Ու սրբեցին, ու վաչեցին... Ամցյալ-Ներկա մեկտեղեցին...

Տիգրիսի Ամուռներում Գարգալաները մնացին - Ո՛ր մ երազ էր, ով Տե՛ր Աստված, Որ մեր գլխին վերադարձավ։

Լրատվական գործունեությունն իրականացնող՝ Հայաստանի Գողների Միության Շիրակի մարզային մասնաճյուղ։

Հասցեն՝ Շիրակի մարզ, Գյումրի, Գրդուր, 62 Վկայական N 01Բ 001643

տղված է 21.03.2005թ. հուն. (0312) 5 65 97

Խմբագրական խորհուրդ

Համարի պատասխանատու՝ Ռոզա Դովհաննիսյան

Համակարգչային մակարդակ՝ «Ելլորդադո» Տպագրված է «Գյումրի տպարան» ԲԲԸ տպագրատանը

Տպաքանակը՝ 500

Ծավալը՝ 2 տպագրական մամուլ